

6. Медушевский В.В. Человек в зеркале интонационной формы // Советская музыка. — 1980. — №9. — С. 39-48.

7. Морозов В.П. Вокальный слух и голос. — М.-Л. : Музыка, 1965. — 165 с.

8. Музыкальная энциклопедия. — Т. 2 / [главн. ред. Ю. В. Келдыш]. — М. : Советская энциклопедия, 1974. — 958 с.

9. Переверзев Н. Исполнительская интонация / Н. Переверзев. — М. : Музыка, 1989.

10. Побережна Г.І. Інтонаційна природа музики // Загальна теорія музики: Підручник / Побережна Галина Іонівна, Щериця Тамара Володимирівна. — К. : Вища школа, 2004. — 303 с.

11. Спіліоті О.В. До проблеми розвитку музично-інтонаційного мислення майбутнього вчителя музики / О.В. Спіліоті // Педагогічна майстерність як система професійних і мистецьких компетентностей: збірник VI педагогічних читань пам'яті професора О.П. Рудницької. — Чернівці: Зелена Буковина, 2010. — С. 328-330.

12. Стасько Г.Є. Вокальна підготовка майбутнього вчителя музики як основа удосконалення педагогічної майстерності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Стасько Галина Євстахіївна. — К., 1995. — 192 с.

13. Стулова Г.П. Дидактические основы обучения пению: Учебное пособие / Галина Павлована Стулова. — М.: МГПИ им. В.И. Ленина, 1988. — 69 с.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ НАВЧАННЯ ОБДАРОВАНИХ УЧНІВ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ШКОЛІ

УДК 37.013.42

А.С. Ткачов

У статті визначено суть та види обдарованості особистості. Розкрито специфіку навчання обдарованих учнів. Теоретично обґрунтовано організаційно-педагогічні умови успішного навчання обдарованих учнів в загальноосвітній школі.

«ОРГАНИЗАЦИОННО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ОБУЧЕНИЯ ОДАРОВАННЫХ УЧАЩИХСЯ В ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ШКОЛЕ»

Ткачев Артем

В статье определена сущность и виды одаренности личности. Раскрыта специфика обучения одаренных школьников. Теоретически обоснованы организационно-педагогические условия успешного обучения одаренных учащихся в общеобразовательной школе.

Ключевые слова: одаренность, учащийся, общеобразовательная школа, организационно-педагогические условия.

«ORGANIZATIONAL AND EDAGOGICAL CONDITIONS OF TEACHING GIFTED SCHOOLCHILDREN AT COMPREHENSIVE SCHOOL»

The article defines the essence and types of personality's giftedness, reveals the specificity of teaching gifted schoolchildren. The theoretical justification to the organizational and pedagogical conditions of successful teaching gifted schoolchildren at comprehensive school is given.

Key words: *giftedness, schoolchild, comprehensive school, organizational and pedagogical conditions.*

Організація шкільної освіти на засадах особистісно зорієнтованої педагогічної парадигми передбачає створення оптимальних умов для розвитку індивідуальних задатків та інтересів кожного учня. У світлі цього особлива увага педагогів приділяється забезпеченню особистісного підходу до навчання обдарованих учнів, які в майбутньому можуть стати гордістю країни, яскраво проявивши себе в різних сферах професійної діяльності.

Як з'ясовано, різним аспектам дослідження проблеми обдарованості присвячено чимало наукових праць. Зокрема, природу обдарованості висвітлюють у своїх публікаціях такі зарубіжні автори, як В. Александер, Г. Вебб, Д. Векслер, Т. Гассер, Дж. Міллер, К. Прибрам, Д. Хендріксон та ін.

Загальні основи розвитку обдарованої особистості розкрито в теоретичних доробках Л. Віготського, В. Дружиніна, І. Лейтеса та ін. Авторські позиції щодо визначення суті та різних видів обдарованості представлено в дослідженнях таких науковців, як Д. Богоявленська, Ю. Гільбух, Є. Задоріна, В. Моляко, В. Панов, С. Сисоева та ін. Шляхи та умови розвитку здібностей в обдарованих дітей та молоді проаналізовано в працях Б. Ананьєва, В. Крутецького, О. Леонтєва та ін.

Науковці зробили вагомий внесок у вивчення вищевказаної проблеми. Однак стан її теоретичної та практичної розробленості свідчить про те, що ця проблема вимагає подальшого дослідження.

Метою статті є визначення суті феномена обдарованості та теоретичне обґрунтування організаційно-педагогічних умов успішного навчання обдарованих учнів у загальноосвітній школі.

Як свідчить аналіз наукової літератури, фундатором теорії обдарованості вважають Ф. Гальтона, який багато років тому під час вивчення біографій видатних публічних осіб зробив спробу обґрунтувати теоретичні засади обдарованості. Відповідно до його висновків, природні здібності є успадкованими властивостями людини.

Незважаючи на тривалий термін дослідження науковцями феномена обдарованості, вони так і не прийшли до однозначного висновку щодо її природи. Наприклад, це поняття трактується вченими як:

- цілісний прояв здібностей людини в діяльності (В. Шадріков [10]);
- генетично зумовлений компонент здібностей, що розвивається відповідно до конкретної діяльності та деградує за умови її відсутності (Л. Віготський [1]);
- видатні здібності, потенційні можливості в досягненні високих результатів та вже продемонстровані досягнення в одній чи кількох галузях (Г. Бурменська, В. Слуцький [6]).

За результатами аналізу вітчизняної психолого-педагогічної літератури (Ю. Гільбух, О. Зазимко, О. Кульницька, В. Моляко, В. Прокопів,

М. Холодна, Л. Чорна та інші), поширеною серед науковців є думка про те, що обдарованість - це комплексне явище психіки, яке проявляється в єдності інтелекту, творчості та мотивації. Причому вченими [2; 3; 8] відзначається, що прояву обдарованості передують наявність у людини відповідних біологічних і психологічних передумов (висока емоційна стійкість і мобільність нервової системи, висока чутливість сенсорики й моторики, особлива організація психічної діяльності тощо).

Під час проведення досліджень було також доведено, що ці передумови обдарованості реалізуються тільки в умовах конкретного соціуму. Причому обдарованість може проявлятися за різних умов:

- пропонування людині різних видів діяльності, де вона шляхом спроб і помилок може проявити свій особливий дар;
- потрапляння особистості в мікросередовище, яке спонукатиме її до реалізації певного виду обдарованості;
- організації спільної праці з іншими людьми, які сприятимуть прояву вищевказаного утворення тощо [3, с. 4].

У руслі порушеної проблеми доцільно також з'ясувати, в якому співвідношенні знаходяться між собою такі особистісні феномени, як обдарованість, задатки, схильності та здібності. Як встановлено на основі аналізу наукової літератури, задатки – це вроджені анатомо-фізіологічні особливості людини. За сприятливих зовнішніх обставин вони можуть перетворитись у здібності, що забезпечують легкість оволодіння певною діяльністю та є передумовою успішного виконання.

Схильності особистості проявляються у сталому її прагненні до певного виду діяльності. Однак ці схильності можуть реалізуватись як можливості тільки при наявності відповідних здібностей.

У свою чергу, наявність у людини певного виду обдарованості передбачає комплексне поєднання в цьому утворенні відповідних задатків, здібностей (наприклад, до музики, математики тощо) та схильностей (емоційне ставлення, спрямованість на конкретний вид діяльності, бажання та потреби у їх виконанні тощо). Обдарованість проявляється у спроможності особистості реалізовувати певного виду діяльність на гідному рівні та досягати в ній високих результатів [7; 8; 11].

Важливо зауважити, що в наукових працях визначаються різні види обдарованості. Так, у деяких із них (Ф. Баррон, Дж. Гілфорд, Б. Теплов та інші) виділено два види обдарованості:

- інтелектуальна (загальна);
- творча.

В інших працях (Ю. Гільбух, О. Кульницька, С. Сисосва та інші) за широтою прояву виокремлено два види обдарованості;

- загальна;
- спеціальна (розумова, художня, спортивна та ін.).

Проте важливо зауважити, що на практиці не завжди можливо чітко визначити, обдарованість якого виду проявляється людиною під час здійснення певної діяльності.

На підставі вищевикладеного можна дійти висновку про те, що обдарованість являє собою не статичне, а динамічне особистісне утворення, ефек-

тивність подальшого розвитку якого значною мірою зумовлюється зовнішнім впливом на молоду людину. Оскільки провідну роль у становленні особистості учнівського віку виконують шкільні педагоги, вони мають створювати в педагогічному процесі оптимальні умови для навчання й виховання кожної дитини.

Ми повністю погоджуємося з основною ідеєю, яка була визначена розробниками «Робочої концепції обдарованості» (Д. Богоявленська, Ю. Бабаєва, В. Дружинін, М. Холодна та ін.) про те, що проблема виявлення обдарованих школярів має бути переформульована як проблема створення умов для інтелектуального й особистісного зростання кожного учня, що, у свою чергу, дасть змогу виявити якомога більш дітей і підлітків із природними задатками обдарованості та забезпечити оптимальні передумови для її подальшого вдосконалення [9].

Оскільки навчання обдарованих учнів за традиційними методиками не сприяє розвитку їхнього інтелектуального та творчого потенціалу, науковці та шкільні педагоги шукають різні шляхи для зміни цієї ситуації. Так, наприклад, пропонується створити в загальноосвітній школі відповідне розвивальне освітнє середовище, причому ефективними способами для цього визначено такі, як прискорення й розширення процесу навчання цих учнів.

Зокрема, прискоренням процесу навчання обдарованого школяра може бути відвідування ним занять в інших класах, де навчаються учні більш старшого віку. Однак при застосуванні цього способу вчителю важливо запобігати виникненню в ще незрілій особистості почуття дискомфорту або появи прогалин у її знаннях.

У плані такого прискорення певні резерви має система профільного навчання у старшій школі, яка дозволяє більш повно враховувати інтереси, схильності та здібності школярів за допомогою внесення відповідних змін до структури, змісту й організації навчального процесу. Відзначимо, що такий вид прискорення краще підходить для школярів, які проявляють схильність до певної галузі знань.

У свою чергу, збагачення навчального процесу передбачає забезпечення засвоєння обдарованою учнівською молоддю більш поглибленого та розширеного навчального матеріалу, ніж пропонується на традиційних уроках. При цьому збагачення умовно поділяють на два види: вертикальне й горизонтальне.

Так, горизонтальне збагачення представляє собою посилення розвивальних можливостей уроку, використання індивідуальних програм, проведення кружків, факультативів та олімпіад. Вертикальне збагачення характеризується більш інтенсивними темпами досягнення найвищих пізнавальних рівнів у галузі обраного предмета [4; 5].

Отже, основною проблемою роботи з обдарованими дітьми є пошук оптимальної траєкторії їхнього розвитку в навчальному процесі. На основі результатів проведеного нами дослідження дійшли висновку про те, що успішність процесу навчання обдарованих дітей забезпечується дотриманням таких організаційно-педагогічних умов:

- розробка комплексу діагностичних методів і процедур для виявлення та відстеження розвитку обдарованих учнів, забезпечення оволодіння цим діагностичним комплексом шкільних педагогів і психологів;

- створення в межах кожної школи системи педагогічної підтримки навчання й розвитку обдарованих дітей та молоді;
- надання переваги в роботі з такими учнями проблемним методам навчання, сприяння активізації ними власного розумового процесу;
- здійснення підготовки шкільних учителів до роботи з обдарованими школярами, проведення в межах школи, району чи регіону різних науково-методичних заходів (конференцій, семінарів, тренінгів тощо) з метою вивчення, узагальнення й поширення передового досвіду з окресленої проблеми.

Таким чином, можна підсумувати, що проблема обдарованості учнівської молоді в науковій літературі розглядається неоднозначно. Проте на сучасному етапі розвитку суспільства ця проблема знаходиться в центрі уваги освітян та стає одним із провідних напрямів у діяльності загальноосвітньої школи.

У подальшому планується здійснити експериментальну перевірку визначених організаційно-педагогічних умов навчання обдарованих учнів у природних мовах функціонування загальноосвітньої школи.

Література

1. Выготский Л.С. Педагогическая психология / Л.С. Выготский. — М. : Педагогика, 1971. — С. 349.
2. Кульницькая Е. Одаренность как психологическая проблема / Е. Кульницькая // Практична психологія і соціальна робота. — 2001. — № 7. — С. 28-30.
3. Кульчицька О. Соціальне середовище у розвитку обдарованості // Обдарована дитина. — 2004. — № 8. — С. 2-9.
4. Лебедева В.П. Психодидактические аспекты проектирования образовательной среды / В.П. Лебедева, В.А. Орлов, В.И. Панов // Школа 2000. Концепции, методики, эксперимент : сб. научных тр. — М. : ИОСО РАО. — С. 307-312.
5. Лейтес Н.С. Психология одаренности детей и подростков / Н.С. Лейтес. — М. : Издательский центр «Академия», 1996. — 416 с.
6. Одаренные дети / Под ред. Г.В. Бурменской и В.М. Слущкого. — М. : Прогресс, 1991. — С. 15.
7. Поголяева М.Н. Особенности работы с одаренными детьми в инновационном учебном заведении / М.Н. Поголяева. — Ставрополь, 1993. — С.10.
8. Прокопів Л.М. Навчально-виховна робота з обдарованою молоддю у вищих педагогічних закладах України (друга половина ХХ століття) : монографія / Л. М. Прокопів. — Івано-Франківськ : Плай, 2005. — 256 с.
9. Рабочая концепция одаренности / Под ред. В.Д. Шадрикова. — М. : ИЧП «Издательство Магистр» , 1998. — 234 с.
10. Шадриков В.Д. О содержании понятий «способности» и «одаренность» // В.Д. Шадриков // Психологический журнал. — 1983. — № 5. — Т. 4.
11. Юркевич В.С. Одаренный ребенок: иллюзии и реальность / В.С. Юркевич. — М. : Просвещение, 1996. — С. 10-11.